

УДК 351.364

Пожар Є.П.
викладач кафедри фінансів
Черкаського державного технологічного університету

МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СОЦІАЛЬНИХ ДОПОМОГ

METHODOLOGY OF FORECASTING VOLUMES OF FINANCIAL RESOURCES OF SOCIAL ASSISTANCE

АНОТАЦІЯ

У статті з'ясовано сутність та специфіку формування фінансових ресурсів соціальних допомог. Подано перелік видів соціальних допомог, які фінансуються з державних фінансових фондів станом на 1 січня 2015 р. Згідно з чинним законодавством, яке регламентує виплати конкретних соціальних допомог, розроблено методику прогнозування обсягів фінансових ресурсів цих допомог.

Ключові слова: методика розрахунку обсягів соціальних допомог, соціальна допомога, фінансові ресурси.

АННОТАЦИЯ

В статье установлена сущность и специфика формирования финансовых ресурсов социальной помощи. Перечислены виды социальных пособий, финансируемых из государственных финансовых фондов по состоянию на 1 января 2015 года. Согласно действующему законодательству, которое регламентирует выплаты конкретных социальных пособий, разработана методика прогнозирования объемов финансовых ресурсов этих пособий.

Ключевые слова: методика расчета объемов социальной помощи, социальная помощь, финансовые ресурсы.

ANNOTATION

The article deals with the nature and specifics of forming financial resources for social benefits. The list of social benefits funded by state financial assets as of January 1, 2015 is given. According to the current legislation regulating the payment of certain social benefits, technique forecasting the volume of financial resources of this assistance is designed.

Keywords: methods for calculating volumes of social benefits, social assistance, financial resources.

Постановка проблеми. Складні соціально-економічні умови, які склались в Україні в середині другого десятиліття XXI ст., зумовлені негативними чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища. Ці чинники сформувались як глобалізаційними елементами зовнішньої економічної системи, так і суто внутрішніми, зокрема: високими рівнем корупції, тінізацією економіки, несприятливою політичною ситуацією, військовими діями на східних кордонах України тощо.

Як наслідок – зменшення темпів ВВП, що зумовлює зниження життєвого рівня населення. Ці обставини об'єктивно вимагають збільшення фінансових ресурсів на підтримку соціально вразливих верств населення, значною мірою із Державного та місцевих бюджетів, а також державних соціальних фондів.

Оптимальному витрачання коштів, а саме з використанням відповідної методики їх розрахунку, зокрема на перспективу, присвячено цю статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження проблем соціальних допомог відображено у працях Н. Балтачєєвої, О. Бендасюка, В. Гейця, Е. Лібанової, О. Кириленко, О. Осінської, В. Тропіної та ін.

Окрім наукових праць, які публікуються у фахових економічних журналах, виходять друком колективні та індивідуальні монографії. Наприклад, у індивідуальній монографії М. Кравченка «Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика» досліджено чинні інституційно-правові засади державного управління з використанням фінансових ресурсів на соціальні потреби населення, зокрема і окремих видів соціальних допомог [1].

У монографії М. Туленкова «Соціальний захист у соціальному вимірі» крізь призму соціологічного підходу з'ясовано теоретико-методологічні аспекти соціального захисту, його моделі, структуру й функції, а також роль у соціальному розвитку суспільства. Окремо досліджено витоки проблеми соціальних допомог у вітчизняній суспільній системі [2].

Отже, ця проблема в нинішніх реаліях України є актуальною.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність публікацій з проблем соціальних допомог у вітчизняній науковій літературі, деякі аспекти цієї проблеми залишаються малодослідженими. Саме до такої проблеми належать алгоритм та методика прогнозування необхідних обсягів фінансових ресурсів соціальних допомог.

Метою статті є з'ясування специфіки формування фінансових ресурсів соціальних допомог в Україні та розробка методики прогнозування обсягів фінансових ресурсів соціальних допомог.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення гідного життєвого рівня громадян – основне завдання політичної та державної еліти будь-якої країни. Ст. 46 Конституції України передбачає, що громадяни мають право на соціальний захист, що охоплює право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом [3].

Беручи до уваги важливість ролі соціальних допомог для нинішнього етапу розвитку України, конкретизуємо сутність соціальної допомоги. Необхідно зазначити, що витoki соціальної допомоги сягають давніх часів. Наприклад, у Вавілоні в 1750 р. до н.е. були розроблені Коди справедливості, які закликали людей любити ближніх, турбуватись про бідних [4, с. 171].

Розглянемо бачення поняття «соціальної допомоги» сучасними вітчизняними вченими.

Отже, В. Буяшенко під соціальною допомогою розуміє механізм суспільного самоконтролю, формування якого стало результатом раціонального усвідомлення необхідності такої допомоги у суспільстві для його подальшого поступу, який водночас не порушує принципів ліберальності, виконує найважливішу для суспільства функцію стабілізації і збереження соціуму, підтримання й гармонізації суспільних відносин, забезпечення умов для постійного його розвитку [4, с. 164].

Т. Калінеску, Т. Шаповалова та Г. Ліхонцова соціальну допомогу тлумачать як систему соціальних заходів у вигляді сприяння, підтримки і послуг, що соціальна служба для населення надає окремим особам або групам населення, або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу і повноцінної життєдіяльності, адаптації у суспільстві [5, с. 324].

Проте, як зазначає В. Буяшенко, сьогодні вказує на те, що однозначності в розумінні поняття «соціальна допомога» не існує, воно залишається невизначеним навіть у професійному дискурсі, що призводить до ускладнень як у методологічній, так і у практичній площині [4, с. 162].

Також немає єдиних поглядів на соціальну допомогу як суспільний інститут і в зарубіжних вчених. Зокрема, Ф. Нойман, Г. фон Хафферкамп, С. Шардлоу виокремлюють «державну допомогу», «надання соціальних виплат і соціального розподілу», «соціальні послуги», «соціальна робота» [6, с. 8].

Беручи до уваги такий широкий спектр тлумачень поняття «соціальна допомога», візьмемо за основу види соціальних допомог, передбачені чинним законодавством України, зокрема Законом України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», Законом України «Про Державний Бюджет України на поточний рік» та іншими. Згідно з цими нормативно-правовими актами в Україні станом на 1 січня 2015 р. існують такі види соціальних допомог:

- державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»;

- допомога у зв'язку з доглядом за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

- допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;

- допомога на дітей одиницями матерям;

- щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з інвалідом 1-ї чи 2-ї групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу (ВКК) потребує постійного стороннього догляду;

- допомога при народженні дитини;

- допомога при усиновленні дитини;

- допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;

- державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам;

- державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям;

- щомісячні компенсаційні виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за інвалідом 1-ї групи або за особою, яка досягла 80-річного віку;

- компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги;

- компенсація додаткових витрат на оплату комунальних послуг в умовах підвищення цін і тарифів на послуги;

- порядок виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;

- державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам, державна соціальна допомога на догляд;

- субсидія;

- тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме [7].

Отже, нині в Україні налічується 17 видів соціальних допомог, проте необхідно зазначити, що у цьому переліку взято до уваги лише державну допомогу, яка фінансується з бюджетних або інших державних соціальних фондів. У сучасних реаліях України формуються види соціальних допомог, що надаються фізичним особам, які постраждали внаслідок військових дій в АТО, а також ці соціальні допомоги можуть надаватись корпоративними та приватними до них структурами.

Очевидно, що окремі види допомог, передбачені чинним законодавством України, реально не виконують покладених на них функцій через незначні фінансові ресурси, які направляються конкретним отримувачам такої допомоги. Згідно із Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та «Порядком призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751 мінімальний розмір державної допомоги складає:

- на дітей віком до 6 років – з 01.01.2015 р. – 309,6 грн, з 01.12.2015 р. – 350,1 грн;

- на дітей віком від 6 до 18 років – з 01.01.2015 р. – 385,0 грн, з 01.12.2015 р. – 436,5 грн;

– на дітей-студентів віком від 18 до 23 років – з 01.01.2015 р. – 365,4 грн, з 01.12.2015 р. – 413,4 грн.

Максимальний розмір:

– на дітей віком до 6 років – з 01.01.2015 р. – 516,0 грн, з 01.12.2015 р. – 583,5 грн;

– на дітей віком від 6 до 18 років – з 01.01.2015 р. – 643,0 грн, з 01.12.2015 р. – 727,5 грн;

– на дітей-студентів віком від 18 до 23 років – з 01.01.2015 р. – 609,0 грн, з 01.12.2015 р. – 683,0 грн [7].

Ці обсяги фінансових ресурсів свідчать, що їх недостатньо. Саме тому доцільно розробити нову методику, яка б сприяла формуванню таких обсягів соціальних допомог у розробці конкретних видів, які б поступово у перспективі наближали ці обсяги до європейських стандартів.

Зрозуміло, що в найближчому майбутньому наблизитись до рівня стандартів високорозвинених країн ЄС: Англії, Франції, Швейцарії, Німеччини – не вдасться, але у недалекій перспективі наблизитись до Румунії, Словаччини, Угорщини – є реальним завданням за умови реалізації передбачених реформ.

Беручи до уваги європейський вектор суспільного розвитку України, запропоновано методику прогнозування обсягів фінансових ресурсів соціальних допомог.

Методика ґрунтується на таких складових, які реалізуються за алгоритмом (рис. 1).

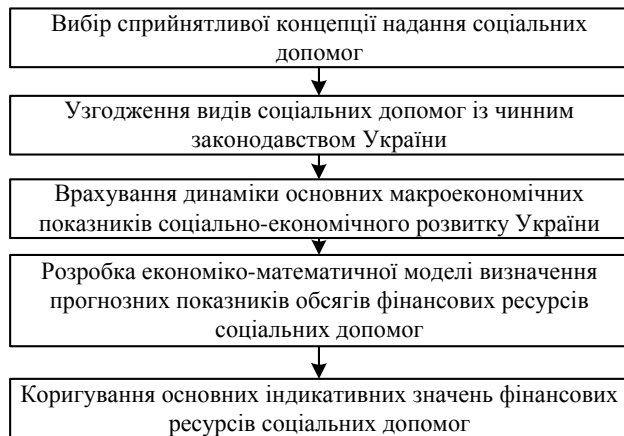


Рис. 1. Алгоритм розробки методики визначення прогнозних значень обсягів фінансових ресурсів соціальних допомог

Обґрунтуємо методику у визначеній послідовності:

1. Для нинішніх реалій України найбільш сприйнятливою концепцією буде концепція соціальної держави. Саме принципи цієї концепції найбільш повно відображають ментальність українського народу, суспільні відносини та послідовність економічного розвитку.

2. Перелік видів соціальних допомог, обсяги яких прогноуються, повинні узгоджуватись із чинним законодавством для формування відповідних соціальних програм.

3. Оскільки обсяги фінансових ресурсів, спрямованих на потреби соціального захисту, мають корелювати із динамікою ВВП, то у цьому випадку має бути витримано відношення:

$$\Delta VFR_N = \Delta VGDP, \quad (1)$$

де ΔVFR_N – темпи приросту обсягів фінансових ресурсів, які витрачаються у поточному році, %;

$\Delta VGDP$ – темпи приросту обсягів валового внутрішнього продукту, %.

4. Щодо розробки економіко-математичної моделі, допустимо, що перелік соціальних допомог є вичерпним, темпи підвищення окремих нормативів конкретних видів соціальних допомог визначаються із соціальної значимості цього виду допомог, збільшення чи зменшення загальних обсягів соціальних допомог залежить від динаміки ВВП. Беручи до уваги ці підходи, введемо такі позначення:

A – конкретний вид соціальної допомоги;

i, n – зумовлена кількість видів соціальної допомоги;

K – індекс збільшення конкретного виду соціальної допомоги;

V, m – зумовлена кількість індексу конкретного виду допомоги;

P – загальний темп приросту (> 1) або зменшення (< 1) обсягів ВВП.

Отже, у такому взаємозв'язку загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних на перспективний період, можна описати таким рівнянням:

$$S = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (A_1 K_1 + A_2 K_2 + \dots + A_n K_m) \times P, \quad (2)$$

де S – загальний обсяг фінансових ресурсів соціальних допомог у перспективному періоді (млрд грн).

Як свідчать реалії України, зважаючи на специфіку її суспільного розвитку та ментальні риси, обсяги окремих видів допомог можуть зростати без взаємозв'язку із ВВП.

Така залежність є класичною у розумінні оптимального фінансування обсягів соціальних допомог.

5. Залежно від темпів зростання ВВП, наявної зовнішньої допомоги, інших металічних чинників як окремі нормативи соціальної допомоги, так і загальні обсяги соціальних допомог можуть, як правило, зростати.

Висновки. Складні суспільні умови в сьогонішній Україні формують несприятливу соціально-економічну ситуацію. Є великі проблеми у працевлаштуванні молоді, яка закінчила вищі навчальні заклади, банкрутують підприємства, несприятлива торгівельна кон'юнктура – все це зумовлює необхідність формування мережі соціальних допомог.

У статті запропоновано методику розрахунку цих видів соціальних допомог, яка сприятиме прогнозним розрахункам загальних обсягів цих допомог.

Беручи до уваги актуальність тематики дослідження, доцільно продовжити наукові пошуки у цьому напрямі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: моногр. / М.В. Кравченко; НАДУ при Президентіві України. – К.: ДП «Інформ-аналіт. агентсво», 2012. – 451 с.
2. Туленков М.В. Соціальний захист у соціологічному вимірі: моногр. / М.В. Туленков. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 178 с.
3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/Show/254%DO%BA/96>.
4. Буяшенко В.В. Соціальна допомога в контексті повсякденності / В.В. Буяшенко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 39. – С. 160-173.
5. Калінеску Т.В. Фінансове забезпечення соціальної допомоги: підруч. / Т.В. Калінеску, Т.В. Шаповалова, Г.С. Ліхоносова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. – 360 с.
6. Социальная работа: учебное пособие / под ред. В.И. Курбатова. – 2-е изд.. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 568 с.
7. Основні види соціальних допомог на 2015 р. [Електронний ресурс] // Муніципальний інформаційний портал Сумської міської ради. – Режим доступу: <http://www.meria.sumy.ua/index.php?do=cat7category>.